

CICERON
ORATIO
PRO SEXTRO

BIBLIOTHÈQUE DE L'UNIVERSITÉ
RÉSERVE — XVIe SIÈCLE
864

PP 26.

4448

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE

13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv.

SIGB

Sibil

SU

Cote

R XVI 864

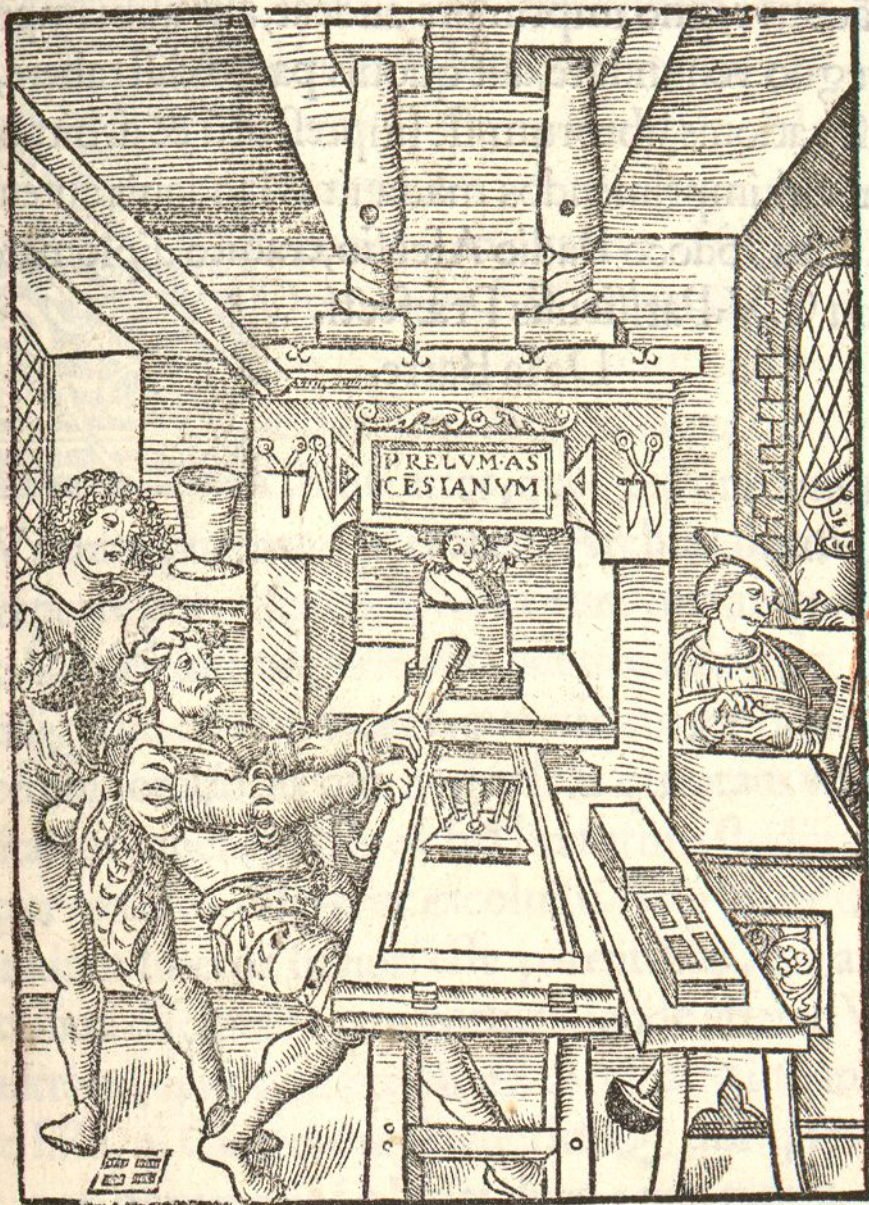
1153377246

R XVI 864

PRO ARCHIA

Poeta M. Ciceronis, cum F. Syluii Commentariis, Oratio.

Venundatur Iodoco Badio sub Gratia & Priuilegio a ter-
go huius explicandis.

1531

PRIVILEGII TENOR.

CAutum est autoritate subregia, ne quisq̃ Commentarios
Frācisci Syluii Ambiani hos in Orationē M. Tullii Ci-
ceronis pro Archia Poeta trienio pximo rursus in amplissi-
mo Frācorū regno imprimere audeat, aut alibi impressos in
dicto regno venundare, aut quouis pacto distrahere, sub poe-
na confiscationis librorum sic impressorū & arbitraria, pre-
ter eum cui imprimendos mādauit. Mandauit autem hos &
plures alios Iodoco Badio Ascēfio, tradito diplomate, signa-
to manu C. V. Parisiensis Præfecti.

De la Barre.

Ruerendissimo in Christo Patri Eustathio
Croyo, Attrebatensium Episcopo,
Franciscus Syluius S.

Xpectabam occasionem mihi dari, ut
aliquid laborum meorum tibi nuncu-
parem. Eam mihi nuper oblatam esse
vehementer lætor. Quum enim mense
superiore enarrarem discipulis meis
Orationem M. Ciceronis pro A. Lici-
nio Archia Poeta, visum est mihi com-
mode sumi argumētū, ut tibi dedicare
Cōmētarios, quos i eā orationē scribe-

remus. Ut enim puerum Ciceronem Archias docuit, ita tu
me præceptore puer vsus es. Ut meritum munus præcepto-
ri Cicero hac defensione persoluit, ita tibi discipulo munus
te non indignum offerre videor, quo tibi magis dilucida fiet
hæc Ciceronis oratio, ex qua cognoscas quantam voluptatē
atq; utilitatem capere possis ex his literarum studiis, quæ tu
puer præter cæteros diligēter excoluisti. Atq; ut artium scri-
ptores tradunt liberos honorē esse parentibus, ita arbitror
præceptoribus discipulos non paruam laudē afferre. Utq; cæ-
teros omittam, quis non credat ad Archiæ gloriā mul-
tum accessisse, q; Ciceronem docuerit? Q; tibi quoq; præ-
ceperim, non paruæ mihi gloriæ duco: non tam q; merito
factus sis Pontifex, quàm quòd in familia clarissima ortus
sis, ex qua plurimi & principum gubernatores, & bellorum
duces prodierunt. Auunculus tuus D. Humbercorius, bel-
licis laudibus tam excellens fuit, ut eo in acie occiso spes Gal

liæ nostræ collabi visa sit. Nobilissimus vir atq; integerrimus pater tuus Federicus Croyus in bello Veneto Maximilianî Legatus fuit. Idem fuit Imperatoris Caroli V, vt ita dicam, magnus magister. Eius opera in legationibus idē Carolus sæpe usus est: cui q̄ carus ipse fuerim, scio. Fratrem tuum Hadrianum bellatorem egregium q̄ carum Carolus Imperator habeat, illud documento est, q̄ æstate superiore quum in Italia imperatoriis coronis ornaretur, eum in tēplo ex innumerabilibus Germaniarum atq; Hispaniarum Principibus vnum ad se vocauerit, atq; ibi quantum ei se eiusq; maioribus debere sentiret, testatus sit: eamq; ob rem oppidum Roelxium (cuius hic frater tuus dominus est) in comitatu euexerit. Iam frater tuus Ioannes magnam de se spem omnibus præbuerat, sed immatura morte præreptus, eā spem dolore commutauit. Sed iam finem faciam, ne pro orationis ac commentariorum paruitate nimium crescat hæc epistola. Hos igitur Commentarios comiter accipe, & bene vale. Parisiis ex schola Tornaca. XXX. die Octobris. M.D. XXX.

CRERVM VER
borum ac sententiarū
insignium. in Oratio-
ne Ciceronis pro Ar-
chia Poeta, & in Fran-
cisci Syluij Ambiani
in eandē cōmentarijs
serie literaria collectus
Index & primum de

A

A Bdere literis. fo-
lio. v.
Accedere lumē
folio. vii.
Accius Poeta. xii.
Accio multo senior
Pacuius. xiii.
Achillem cur felicem
appellarit Alexāder
Magnus. xii.
Acroama. ix.
Africanī minoris elo-
quentia. vii.
Alexāder Magn⁹ stās
ad sepulcrum Achil-
lis quare appellaue-
rit eum felicem, & cē-
tera. folio. xii.
Animus humanus a
prudētiorib⁹ philo-
sophis censetur æter-
nus. fol. xiii. & xiiii.
Anima est triplex. 14.
Antiochia. iii.
Appeto & expeto qd
differant. vii.
Archias versus lex tē-
pore faciebat. viii.
Artium humanitatis
cognatio. i.
Ascribere ciuitati, in
ciuitatem, & in ciui-

tate. iiii.
Pro ciue se gerere. v.
Auerfus a musis. ix.

B.

B Ellare & antique
Bellari. xiii.

C

C Atonis Maioris
eloquētia. vii.
Catulus preno-
mine Quintus. iii.
C. Lēlii eloquētia, quā-
ta fuerit. viii.
C. Mari⁹ videatur, Ma-
rius.
Celebris vrbs. iiii.
Census ratio. v.
Census quid sit. v.
Cheryl⁹ Alexādrī Ma-
gni poeta imperitus
folio. xii.
Ciceronis ingeniū. i.
Ciceronis prima insti-
tutio. ii.
Ciuitati, in ciuitatē,
& in ciuitate ascribe-
re. folio. iiii.
Cn. Octavius. iiii.
Cogitate aduerbiū a
Cicerone vsurpatū.
folio. viii.
Commoueri. viii.
Conciliare amorem,
odia, & inuidiam. fo-
lio. viii. Item Conci-
liare ab illo, & apud
illum & c. ibidem.
Confiteor de amore &
similibus. xiii.
Confoederatus, vt cō-
ciuis, communiceps
& multa alia nō sunt

in latinissimorū ho-
minum vsu. iiii.

Conformata vox. i.

D

D Are veniā. ii.
Dare potesta-
tem ibidem.
Deformati fructus. i.
Delubrum Homeri. ix.
Diligere cū addito ve-
hementiā. ix.
Disciplinarum inter
se colligatio. ii.
Doctrina an natura
plus possit. vii.
Domicilium. iiii.

E

E Loquētiē iacta-
tio ē vitāda. i.
Eloquētia Sci-
piōis Africanī Mino-
ris quanta fuerit. vii.
Eloquētia C. Lēlii quā-
ta fuerit. vii.
Eloquētia Catonis Ma-
ioris. vii.
Ennius poeta Africa-
no charus. x.
Ennius poeta in Sci-
pionum sepulcro sit-
tus cum titulo. xi.
Ennius fuit natione
Rudius. xi.
Ennius iterum. xiii.
Excessit e pueris. iiii.
Exercere iudicium. ii.
Expeto & appeto quid
differunt. vi.
Exprimere. vii.
Ex pueris excedere qd
sit. folio. ii. & iii.

F

F Amā ingēniū ho-
minis expectatio
expectationē ip-
sius aduēt⁹ suparet. ii.
Fructus deformat. i.
Fructus studiorū. i. vii.
Fuluius Nobilior prę-
nomine Marcus. xiii.
Furor poeticus. ix.
Furius Philus pręno-
mine Lucius. vii.

G

G Alii olim sunt
gręce vt nūc la-
tine locuti. xi.
Gerere se pro ciue qd
sit. v.
Gloriæ cupidī (fuerūt
fere philosophī, cui⁹
pbatio habet. fo. xiii.
Gloriæ Romani prę-
ceteris cupidī. xiii.
Gustare. viii.

H

H Eraclea. iiii.
Homeri patria
incerta & q̄ vr-
bes & populi de ea
certabant. ix.
Homeri delubrum. ix.
Humanitatis artiū in-
ter se cognatio. i.

I

I Actātia eloquētia ē
oratori pñiciosa. i.
Iniucundus. iiii.
Informare. iiii.
Ingenium Cic. i.
Institutio prima Cice-
ronis. ii.
Irrepere in tabulas qd

sit. v.

Iudicium exercere. ii.

L

L Atinę linguae
poenuria. xi.
Laudes marmo-
rate quę sint. x.
Laudis studio trahi-
mur omnes. xii.
Laus pręclara est mer-
ces virtutis. xi.
Leliū eloquētia. vii.
Lectissimus vir. ii.
Lex Papia. v.
Libertas testamento-
rum. vi.

Literam scripsisset nul-
lam. viii.

Literis abdere. v.

Literarum lumen. vi.

Literam nullā frequē-
ter dicit Cic. viii.

L. Furius Philus. vii.

L. Plotius poeta a C.
Mario dilect⁹ ob poe-
ticam. ix.

Lumen literarum. vi.

Lumen accēdere. vii.

M

M Aledictum. vi.

Manubię Mar-
tis cōsecratę
musis. xiii.

M. Fului⁹ nobilior di-
ctus. xiii.

Marius fuit ineloquēs
sed vir strenuus. ix.

Marmoratę laudes q̄
sint. x.

Martis Manubię mu-
sis consecratę. xiii.

Memoria vltima. i.

Mercēs virtutis est p̄-
clara laus. xiii.

Metellus Cęcilius Nu-
midicus. iiii.

Milites rure exercitati
& educati sūt vrbani
p̄stātiores, & quare. 12.

Moueri. viii.

Musis consecratę Mar-
tis manubię. xii.

N

N Atura an doctri-
na pl^a possit. 7.

Nascit⁹ poeta. 7.

Nobilior Fuluius prę-
nomine Marcus. xiii.

O

O Ctauus pręno-
mine Cęsus. 3.

P

P Acuius poeta
fuit Accio poe-
ta multo senio-
re, licet eum conue-
nerit & viderit. fo-
lio. xiii.

Papia lex. v.

Philosophię studia qd
vtilitatis conferant.
fo. vii.

Philosophī glorię cu-
pidi, nā de cōtēnēda
gloria scribentes no-
men suū pręscripse-
runt vt gloriā inde
consequantur. xiii.

Pingue sonātibus au-
thoribus non lati-
nis. xii.

Plotius poeta a Ma-
rio dilectus. ix.

Poeticę rei studium. 6.

INDEX

Poetā nasci.viii.bis,
Poetas esse sanctos au-
thore Ennio.viii.
Poetarum furor.ix.
Poetę aliquando habi-
ti odio.xiii.

Poetę rursus censent
a Cicerone sancti.fo-
lio.xv.

Poeticorum studiorū
utilitas.vii.

Pōpei Magni i Theo-
phanem gratus ani-
mus.xii.

Potestatem dare.ii.

Profligati homines.6.

Q Veso a vobis.i.
Q.Catulus.iii.

R Atio census.v.
Requiem & Re-
quietem dici-
mus.vi.

Responsum Themis-
toclis.ix.

Reuinci.v

Reuocare.viii.

Roscii Histriōis mors
multum fleta.viii.

Roscii Histriōis de-
formitas.viii.

Rudie Ennii patria p
ipsum clara.xi.

Rustici milites sūt vr-
banis meliores.xii.

Rure educati & istitu-
ti sunt vrbanis prę-
stantiores.fo.xii.

S

S Anctū quid sit. ix.
Scipionis Africa-
ni Minoris quā-
ta fuerit eloquētia.8.

Sigeum promontoriū
vbi sit.xii.

Syllæ facinus in malū
poetam.xii.

Sonare pingue.xii.

Statuę posite.vii.

Studiū rei poeticę &
studiorū successus.6.

Studiorū fructus. vii.

Studia philosophię
quid utilitatis confe-
rant.vii.

Studiorum poeticorū
utilitas.viii.

Sub ea cōditioe &c.iz.

Suppetere.v.

T

T Abularium.iii.
Tabularium ite-
rum qd sit.iii.

In tabulas irrepere,qd
sit.v.

Testamentorum liber-
tas quę sit.vi.

Themistoclis argutū
respondum.ix.

Theophanes histori-
cus fuit.xii.

Tigranī Regis scom-
ma in paruas Lucul-
li copias.xi.

Toga virilis.iii.

Trahimur omnes lau-
dis studio.xii.

Trahimur natura ad
&c.fo.xiii.

Dare veniam & pote-
statem.ii.

V

V Eniam dare. ii.
Venia p facul-
tate accipit.ii.

Versus ex tempore fa-
ciebat Archias. viii.

Verſ latini & Graci.x

Virilis toga.iii.

Virtutis merces est p-
clara laus.xiii.

Vltima memoria.i.

Vltimum pro primo.i.

Vox conformata.i.

Vrbs celebris.iii.

Utilitas studiorū poe-
ticorum.vii.

FINIS.

Argumentum.

A Licinius Archias Antiochiæ natus, poeta Græcus, ingenii gloria præstabilis in Italiam venit, quæ tū Græcarum disciplinarum plena erat. Itaque hunc Tarentini, Rhegini, Locreses & Neapolitani ciuitate donauerunt. Postea Romæ C. Marius & Q. Catulus COSS. venit. Eū Luculli domum suam receperunt, quem alii quoque viri clarissimi coluerunt. Satis longo interuallo cum L. Lucullo Prætor in Siciliam profectus est. Inde cum eodem Lucullo decedens venit Heracleam, quæ ciuitas cū populo Ro. foederata erat. Ascribi se in eam ciuitatem voluit. Id quum per se, tum Luculli gratia ab Heracliensibus impetrauit. Postea Romana ciuitate Syllani & Carbonis lege donatus est, quæ erat, vt ciues Romanæ essent, qui ex foederatis ciuitatibus ascripti fuissent, si tum quum lex ferebatur in Italia domicilium habuissent, & si. lx. diebus apud Prætorem professi essent. Hunc Archiam iam senem quidam nomine Græchus accusauit, quod quum ciuis non esset, se pro ciue gereret. Eum ciuem non esse probauit, quod Heracliæ ascriptus non esset. Id enim in publicis Heracliensium tabulis scriptum esse negabat, quod domicilium in Italia non habuerit, quod apud Prætorem professus non sit, quod a Censoribus census non fuerit. Hunc autem Cicero hac oratione defendit, quia eo præceptore primo puer usus fuerat. Ostendit igitur eum in ciuitatem ab Heracliensibus ascitum fuisse, & credendum potius Lucullo & Heracliensibus id confirmantibus, quam tabulis, si extarent, quæ tamen bello Italico exustæ fuerant. Domicilium Romæ eum habuisse, & professum esse apud Prætorem Q. Metellum probat. Quod a Censoribus census non fuerit, id purgat. Cur tantopere Archia delectetur, quæ quum ex aliis studiis tum maxime ex poeticis & voluptas & utilitas capiatur, abunde docet. Postremo concludit per enumerationem. Genus causæ iudicialis. Status coniecturalis est.

SIQVID est in me ingenii iudices, quod sentio
 q̄ sit exiguum: aut si qua exercitatio dicendi,
 in qua me non inficior mediocriter esse versa-
 tum: aut si huiusce rei ratio aliqua ab opti-
 marum artium studiis & disciplina profecta,
 a qua ego nullum confiteor ætatis meæ tempus abhorruis-
 se: earum rerum omnium vel in primis hic A. Licinius fru-
 ctum a me repetere prope suo iure debet. Nam quoad lon-
 gissime potest mens mea respicere spatium præteriti tempo-
 ris, & pueritiæ memoriam recordari ultimam, inde usq; repe-
 tens, hunc video mihi principem & ad suscipiendam & ad in-
 grediendam rationem horum studiorum extitisse.

Ultima
memoria.

F. Syluii Ambiani in eandem commentarii.

SI quid est in me) Solet Cicero in principio defensionum honestam aliquam
 causam afferre, cur ad defendendum descenderit, ne descendisse videatur
 aut aduersarii odio, aut gloriæ cupiditate, aut spe quæstus. Idq; in accusatio-
 ne faciendum est diligentius. Quod sentio q̄ sit exiguum) Eloquentiæ ia-
 ctatio turpissima oratori est. Itaq; eam ab se Cicero amolitur. Authore Quin-
 tiliano lib. xi. Eloquentiam quidem quum plenissimam aduersæ partis aduoca-
 tis Cicero cōcederet, sibi nūq; in agēdo immodice arrogauit. Illius sunt enim,
 Si quid est in me ingenii iudices, quod sentio q̄ sit exiguum &c. Nam quo mi-
 nus ingenio possum, subsidio mihi diligentiam comparauit. Negat quoq; Cice-
 ro in lib. Tusculanarum quæstionum primo se ferre moleste, q̄ ingeniosus nō
 sit, nam melancholicus non est. Omnes enim melancholicos esse ingeniosos
 Aristoteles tradit. Id autem est in Problematum Aristotelis lib. Si qua exer-
 citatio dicendi) Quæ ad dicendi facultatem valet plurimum. Vfus enim dicē-
 di magister optimus est, vt ait Cicero de Oratore. Huiusce rei) id est dicēdi.

Eloquentiæ
iactatio.

Ciceronis
ingenium

Optimarum artium) & præcipue philosophiæ, quæ rationi dicendi confert
 plurimū. Nullum ætatis meæ tempus) Cicero adolescens philosophiæ ope-
 ram dedit. Posteaq; ad rep. accessit, quod ocii supererat, id eiusdem philosophiæ
 studiis impertiebat. ad extremū rep. Cæsaris dominatione occupata, dū causæ fo-
 renses & Senatoriæ conticuerunt, ad eandem philosophiam totum se retulit.

Mens mea) Animus enim est quo volumus, mens qua meminimus. Ulti-
 mam) id est primā. Vt in libro Rhetoric. ad Herenniū. j. Si non ab ultimo initio
 repetere volemus. Inde usq; id est usq; ab eo tempore. Principem) id est
 authorem. Ingressiendam) id est aggrediendam & inchoandam.

Ultimum
pro primo

conformata vos hortatu

Qz si hæc vox huius hortatu præceptisq; conformata, nonnullis aliquando salutis fuit: a quo id accepimus, quo cæteris opitulari, & alios servare possemus, huic profecto ipsi, quantum est situm in nobis, & opem & salutem ferre debemus. Ac ne quis a nobis hoc ita dici forte miretur: q; alia quædam in hoc facultas sit ingenii, neq; hæc dicendi ratio aut disciplina: nec nos quidem huic cuncti studio penitus vnq; dediti fuimus. Etenim omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continetur. Sed ne cui vestrum mirum esse videatur, me in questione legitima, & in iudicio publico, cum res agatur apud Prætorem populi Romani lectissimum virum, & apud severissimos iudices, tanto conuentu hominum ac frequentia, hoc vti genere dicendi: quod non modo a consuetudine iudiciorum, verum etiam a forensi sermone abhorreat: queso a vobis, vt in hac causa mihi detis hanc veniam, accommodatam huic reo, vobis quemadmodum spero non molestantam: vt me pro summo poeta atq; eruditissimo homine dicentem, hoc concursu hominum literatissimorum, hac vestra humanitate, hoc deniq; Prætore exercente iudicium, patiamini de studiis humanitatis ac literarum paulo loqui liberius: & in eiusmodi persona, quæ propter ocium ac studium minime in iudiciis periculisq; tractata est, vti prope nouo quodam & inusitato genere dicendi.

Deditus studio

Artium humanitatis cognatio.

Quæso a vobis.

Exercere iudicium

Novum et inusitatum dicendi genus

Conformata vox. Deformati fructus.

Hæc vox mea. Hortatu præceptisq; Discipulos enim præceptores rebus illis duabus potissimum instituunt hortatu & præceptis. Conformata) id est formata. Vt deformatos fructus appellat Quintilianus eos qui delapsis floribus iam formati existunt. Inde vsus translatione libro sexto est. Sed iam decimum ætatis ingressus annum, certos atq; deformatos fructus ostenderat. Inde probari potest illud præceptum Quintiliani libro primo. A sermone Græco, inquit, puerum incipere malo quia latinus, qui pluribus, in vsu est, vel no

bis nolentibus se perhibet: simul quia disciplinis quoque Græcis prius institue-
 dus est, unde & nostræ fluxerunt. Idem præcipit a poetis auspicandum, & pro-
 tinus utendum esse præceptore optimo. Hæc omnia a se ante facta Cicero Ciceronis
 hoc loco ostendit, qui A. Licinio Archia Græco poeta doctissimo primam or- prima in-
 peram dedit. Quo cæteris opitulari) Nam vis eloquentiæ patet latissime. Hac stitutio.
 enim, ut ait Cicero libro de Oratore secundo, cohortamur, hac persuademus,
 hac consolamur afflictos, hac deducimus perterritos a timore, hac gestientes
 comprimimus, hac cupiditates iracundiasque restringimus, hæc nos iuris le-
 gum urbium societate deuinxit, hæc a vita immani & fera segregauit.

Alios) id est reos. Alia quædam facultas) id est poetica. Nam poeta erat
 Archias, Cicero orator. In hoc) Archia. Neque hæc dicendi ratio) in Archia
 fuit, scilicet. Nec nos) oratores. Ad humanitatem pertinent) Humanita-
 tem Aulus Gellius libro decimotertio esse dicit, quam Græci *παιδείαν* vo-
 cant, nos eruditionem institutionemque in bonas artes dicimus, quod huius sci-
 entię cura & disciplina ex vniuersis animantibus vni homini data sit. Con-
 tinentur) id est coniunguntur. Ut libro de Oratore tertio. Est etiam illa Pla-
 tonis vera, & tibi Catule certe non inaudita vox, Omnem doctrinam harum in-
 genuarum & humanarum artium vno quodam societatis vinculo contineri.
 Hic est ille orbis doctrinæ, quam Græci *ἐγκυκλοπαιδείαν* vocant, ut est apud
 Quintilianum libro primo. In quæstione legitima) id est in causa lege con-
 constituta. Quæstionem hoc loco pro causa habente controuersiam dicit. Ali-
 as quæstionem, legem, & iudicium pro eadem re Cicero dicit pro Milone. In-
 de constituere quæstionem legem aut iudicium dicimus, pro eo quod est de-
 cernere, & ut ita dicam, commissionem dare vocandi quenquam in iudicium.

In iudicio publico) Quæ publica quæ priuata sint iudicia alio loco scripsi-
 mus, uti etiam scripsimus de eligendis iudicibus, de eorum sortitione, de que-
 store, de Prætoribus, qui causæ præesset. Lectissimum virum) id est clarissi-
 mum & nobilissimum. Ut pro M. Fonteio, Num etiam de matris hunc com-
 plexu lectissimæ miserrimæque foeminae vobis inspectantibus auellet atque abs-
 traheret? Seuerissimos) apud quos nullus sit lenitatis clementiæ & misericor-
 diæ locus. Hoc uti genere dicendi) quod est quietum equabile temperatum,
 & pene philosophicum, quod a forensi quantum distet significat Cicero in pro-
 oemio libri de Officiis primi. Veniam) id est facultatem & potestatem. Ut
 libro de Oratore primo. Dabis hanc veniam mi frater, ut opinor, ut eorum
 quibus summa dicendi laus a nostris hominibus concessa est, auctoritatem
 Græcis anteponam. Dare quoque potestatem idem dicit in Diuinatione. Neque
 L. Philoni in C. Seruiliū nominis deferendi potestas est data. Facere pote-
 statem dici alibi scripsimus. Exercente iudicium) Exercere iudicium, pro eo
 quod est præesse iudicio, dici alio loco docuimus. Liberius) quam in causis iu-
 dicialibus fieri solitum sit. In eiusmodi) id est in tali. Persona).i. A. Licinio.
 Minime in iudiciis periculisque versata est) id est in iudicium vocata non est,
 causam nunquam dixit.

Disciplina
 rum collis-
 gatio.

Lectissi-
 mus vir.

Venia pro
 facultate.
 Dare veni-
 am & pote-
 statem.
 Exercere
 iudicium.

Quod si mihi a vobis tribui concediq; sentiā, p̄ficiā p̄fē-
cto vt hunc A. Liciniū nō modo non segregandū cū sit ciuis
a numero ciuiū, verū etiā, si non esset, putetis asciscēdū fuisse.
Nā vt primū ex pueris excessit Archias, atq; ab his artibus,
quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet, se ad
scribendū studiū cōtulit. Primū Antiochiæ (nā ibi natus est,
loco nobili & celebri quōdā vrbe & copiosa & eruditissimis
hominibus liberalissimisq; studiis affluentī) celeriter ante-
cellere omnibus ingenii gloria contigit. Post in ceteris Asiæ
partibus, cūcteq; Græciæ, sic eius aduentus celebrabatur, vt
famā ingenii expectatio hominis, expectationē ipsi⁹ aduētus
admirationeq; superaret. Erat Italia tūc plena Græcarū artium
ac disciplinarū, studiaq; hæc & in Latīo vehemētius tū cole-
bātur, q̄ nūc iisdē in oppidīs: & hic Romę propter trāquilli-
tatē reip. nō negligebātur. Itaq; hūc & Tarētini & Rhegini
& Locreses & Neapolitani ciuitate cæterisq; p̄miis donarūt,
& oēs qui aliqd de ingeniiis poterāt iudicare, cognitione atq;
hospitio dignū existimarūt. Hac tāta celebritate fame, cum
esset iā absentibus notus, Romā venit Mariō Coss. & Catu-
lo. Nactus est primū Coss. eos, quorū alter res ad scribendū
maximas: alter cū res gestas, tū etiā studiū atq; aures adhibe-
re posset. Statim Lucullī, cū p̄textatus Archias esset, eū do-
mū suā receperūt: sed em̄ hoc nō solū ingenii ac literarū, verū
etiam naturę atq; virtutis, vt domus quę huius adolescētiae
prima fuerit, eadē esset familiarissima senectuti. Erat tēporis
bus illis iucūdus Q. Metello illi Numidico, & eius Pīo filio.

Nam vt primū) Narratio est, quo docet eū ab Heracliensibus ascriptum in
ciuitatē, ideoq; ciuem Romanū factū esse. Ex pueris excessit) vt in Andria
Terentius, Nā is postq; excessit ex ephebis Sosia. His artibus) vt grāmatica.
Ad humanitatē). i. ad artes humanas. Informari). i. cōformari & institui,
vt in lib. de Officijs. i. Nemini parere animus bene informatus a natura velit.

Excessit
ex pueris.
Informare

egregiare aliq; a numero
ciuiū, ut ad

informare ad Humanitate
statem puerilem
e conferre a et scribendi
studium

Loco nobili et
celebri

Tarentini
Rhegini Locrenses
Neapo Istanj
Donari premiis

celebritas fame

Pro te status

nisi precipienti aut docēti, aut vtilitatis causa iuste & legitime imperāti. Pri-
 mum Antiochię) Antiochia Syrię vrbs est diuitiis, magnitudine, hominū Antio-
 frequentia inter omnes orientis vrbes Po. Ro. subiectas facile princeps, vt ait chia.
 Procopius libro primo de bello Persico. Loco) id est genere. Celebris) id est Celebris.
 frequēti, & vt vulgo dicūt, populosa. Copiosa) id est diuite. Et Tarētini &c.)
 Duarum ciuitatū ciuis iure ciuili Romanorum nemo potest esse, vt ait Cicero
 pro L. Cornelio Balbo: sed aliarum ciuitatū iure ciuili vnusquisq; multarum ci-
 uitatum cius esse potest. Itaq; A. Licinius multis ciuitatibus donatus est. Tarē-
 tini & Rhegini & Locrenses legi debere videtur ex his quę postea dicet. Ma-
 rio Consule & Catulo) Hi autem COSS. fuerūt bello Cimbrico. Alter ad scri-
 bendum &c.) C. enim Marius capto Iugurtha & deuictis Cimbris Teutonis
 & Ambronibus res maximas ad scribendum adhibuit. Tum etiam studium
 & aures) Nam Q. Catulus fuit maxime eloquens: de quo Cicero in libro de O- Q. Catul⁹
 ratore tertio, Quid, inquit, iucundius auribus nostris vnq; accidit huius oratio-
 ne Catuli: quę est pura sic, vt latine loqui pene solus videatur: sic autem grauis,
 vt in singulari dignitate omnis tamē adsit humanitas ac lepos. Quid multa:
 istum audiēs equidem sic iudicare soles, quicquid aut addideris aut mutaueris
 aut detraxeris, vitiosius & deterius futurum. Statim Luculli) Hi si fuerunt
 L. & M. Luculli, tum erant admodum adolescentes. Quū prætectatus etiam
 tum Archias esset) id est cum togam virilem nōdum sumpsisset. Ea autē Ro- Toga vi-
 mae sumebatur anno ætatis xvi. vel xvii. Sed quum ex pueris multo ante Ar- rilis.
 chias excessisset, pueritia autem ad annum xviii. duraret, morem Romanum
 non seruauit, sed eum admodum adolescentem Cicero significat, vt eum tan-
 tum propter ingenium & doctrinam in Lucullorum domum receptum esse
 ostenderet. Iucundus) id est gratus & vt vulgo dicunt delectabilis & placēs, Iucūdus.
 vt paulo post, & ipsi illi C. Mario, qui durior ad hæc studia videbatur, iucundus
 fuit. A iuuando iucundum appellatum esse Cicero scribit in libro de Finibus
 secundo. Iuuare autem delectare est. Q. Metello illi Numidico) Q. Cæcilius
 Metellus cognominatus est Numidicus, quod Consul duobus præliis Iugur-
 tham fuderit, vniuersamq; Numidiam vastauerit. Hunc autem Lucullorum
 fuisse auunculum Plutarchus in eorum vita scribit. Et eius Pio filio) Q. Me- Metellus
 tellus Numidici filius cognominatus est Pius, q; precibus & lachrymis tādē Numidic⁹
 impetrauerit, vt ab exilio pater reuocaretur.

Audiebatur a M. Aemilio: viuebat cum Q. Catulo, & patre
 & filio: a L. Crasso colebatur: Lucullos vero & Drusum, &
 Octauios, & Catonem, & totam Hortensiorum domum de-
 uinctam cōsuetudine cum teneret, afficiebatur summo hono-
 re, q; eum non solum colebant qui aliquid percipere aut au-
 dire studebant, verum etiam si qui forte simulabant. Interim

Affice summa F. lon

Longum Intervallum
Heraclea
Civitas Equissimo Iure ac federe constituta
 satis longo intervallo, cum esset cum L. Lucullo in Sicilia profectus: & cum ex ea provincia cum eodem Lucullo decederet, venit Heracleam. quæ cum esset civitas æquissimo iure ac federe, ascribi se in eam civitatem voluit. Idque cum ipse per se dignus putaretur, tum autoritate & gratia Luculli ab Heracleensibus impetrauit. Data est civitas Syllani lege & Carbonis, si qui federatis civitatibus ascripti fuissent: si tum cum lex ferbatur, in Italia domicilium habuissent: & si LX diebus apud Prætorē essent professi. Cum hic domicilium Romę multos iam annos haberet, professus est apud Prætorē Q. Metellum familiarissimum suum. Si nihil aliud, nisi de civitate ac lege dicimus, nihil dico amplius, causa dicta est. Quid enim horum infirmari Gracche potest? Heracleę ne esse eum ascriptum negabis? adest vir summa autoritate & religione & fide, L. Lucullus, qui se non opinari, sed scire: non auduisse, sed vidisse: non interfuisse, sed egisse dicit. Adsunt Heracleenses Legati nobilissimi homines, huius iudicii causa, cum mandatis & cum publico testimonio venerunt, qui eum ascriptum Heracleensem dicunt.

in summa auctoritate fide et Religione
Heracleenses Legati
Tabularium
Incensum bellum
Tabularium
Depravari

Hic tu tabulas desideras Heracleensium publicas, quas Italico bello incenso tabulario interisse scimus omnes. Est ridiculum ad ea quæ habemus nihil dicere, querere quæ habere non possumus, & de hominum memoria tacere, literarum memoriā flagitare: & cum habeas amplissimi viri religionē, integerrimi municipii iusiurandum fidemque: ea quæ depravari nullo modo possunt, repudiare: tabulas, quas idē dicis folere corrumpi, desiderare.

A M. Emilio Scauro. A L. Crasso) oratore, quē Cicero in libris de Oratore disputare facit. Drusum) vel Liuium Drusum intelligit, qui tempore belli Cimbrici Sardiscos in Thracia COS. vicit, vel Drusum) um qui aliquanto post Trib. Pl. in vestibulo domus sue interceptus est, de quo in Milonianā scriptum est: nisi Drusos ut in aliquibus codicibus est, ut Octavius non Octavos legere mauis. Fuit autē Cn. Octavius is qui COS. C. Cinnā Collegam leges perni

Cn. Octavius.

ciotas molientem ex vrbe expulit, a quo in bello ciuili victorē cum omnibus
 sue partis nobilibus occisus est, vt est apud T. Liuiū lib. lxxx. Catonē) Hunc
 M. Catonis eius qui se postea Vtice occidit, patrē fuisse arbitror. Interim) .i.
 postea, qua in re dicitur rarissime. Satis lōgo interuallo) .i. satis longo tēpore
 post. In Siciliam profectus) L. Lucullus Questor Asiā, Prētor Siciliā, COS.
 Asiā obtinuit, cū eo in has prouincias Archias profectus est. Heracleā) Hoc **Heraclea.**
 nomine vrbes multę fuerūt. Hęc autē in Italia, in sinu Tarētino fuit, ea autem
 fuit primū Troia, sed procedēte tēpore inductis colonis Tatētinis Heraclea ap-
 pellata est. Autor est Strabo lib. vi. **Æquissimo iure)** .i. libera fœdere æquis-
 simo. **Ascribi &c.)** .i. huius ciuitatis ciuis fieri voluit. **Ascribere ciuitati, in ci-** **Ascribere**
uitatē & in ciuitate dici ex his quę proxime sequuntur attēde. **Data est ciuitas)** **ciuitati in**
.i. quū in Heracliēsē ciuitatē ascriptus est, factus est ciuis Romanus lege Sylla **ciuitatem**
ni & Carbonis. Syllani lege & Carbonis) Significat Syllanū & Carbonē Coss. **& in ciui-**
 ex Senatuscōsulto hanc legē tulisse. Hi autē qui fuerint mihi plane cognitū nō **tate.**
 est. Fuerūt qdē Papyrius Carbo & M. Iunius Syllanus Coss. in initio belli Cim-
 brici: quorū vterq; cū Cimbris infelicitē pugnavit, vt est apud Liuiū libris lxiii.
 & lxxv. sed Romā nondū venerat Archias. postea alius Carbo bis Cos. fuit: pri-
 mū cum Cinna, iterū cum C. Marii filio. **Fœderatis)** Fœderatos dicimus non
 cōfœderatos, vt ciues non cōciues. **Essent professi)** .i. nomina sua inscribi ius-
 sissent. Multos iā annos) in codicib⁹ aliis scriptū est, Multos iā ante annos. Quę
 lectio magis placet. **Dicta)** .i. defensa, vt reū causā dicere dici solet. M. Lucul-
 lus) L. Lucullus pot⁹ legi debet, vt facile cognitu est. **Tabulas publicas)** .i. vt
 ita dicā, registrū publicū, vbi ascriptorum ciuium noīa scripta sunt. Italico bel-
 lo) de eo vide L. Florū, de quo eodē alio in loco scripsim⁹. **Tabulario)** .i. loco eo **Tabulari-**
 vbi tabulę publicę asseruabātur, vt scribit Plutarch. in Problematis, tēplū Sa- **um.**
 turni Romę appellatū esse tabulariū, quod in eo nō solū grariū, sed etiā tabulę
 publicę asseruarēt. Amplissimi viri) L. Luculli. **Religionē)** .i. iusiurādū & testi-
 moniū: iurat⁹ em̄ testis dicebat testimoniū. **Integerrimi municipii)** Heracleę.

**Confoede-
ratus non
dicitur.**

**Tabulari-
um.**

Templum Saturni

Resignare fide Tabularum

At domicilium Romę non habuit is, qui tot annis ante ciui-
 tatem datam, sedem omnium rerum ac fortunarum suarum
 Romę collocauit. At non est professus: immo vero his tabu-
 lis professus, quę solę ex illa professione collegioq; Prētorū
 obtinent publicarum tabularum auctoritatem. Nam cū Ap-
 pii tabulę negligentius asseruatae dicerentur: Gabinii, q̄diu
 incolumis fuit, leuitas, post damnationē, calamitas, omnē ta-
 bularū fidem resignasset: Metellus homo sanctissimus mo-
 destissimusq; omnium, tanta diligentia fuit, vt ad Lentulum

Litura nominis

Prætores & ad Iudices venerit, & vnius nominis litura se commotum esse dixerit. His igitur tabulis nullam lituram in nomen A. Licinii videtis. Quæ cum ita sint, quid est quod de eius ciuitate dubitetis? præsertim cum aliis quoque in ciuitatibus fuerit adscriptus. Etenim cum mediocribus multis, & aut nulla, aut humili aliqua arte præditis gratuito ciuitatem in Græcia homines impertiebantur, Rhegynos, credo, aut Locrenses, aut Neapolitanos, aut Tarentinos, quod scenicis artificibus largiri solebant, id huic summa ingenii prædito gloria noluisse? Quid? cum cæteri non modo post ciuitatem datam, sed etiam post legem Papiam, aliquo modo in eorum municipiorum tabulas irrepsissent: hic qui nec utitur quidē illis, in quibus est scripturus, quod semper se Heracliensem ciuem esse voluit, reicietur? Census nostros requiris, scilicet. Est enim obscurum proximis Censoribus, hunc cum clarissimo Imperatore L. Lucullo apud exercitum fuisse: superioribus, cum eodem Quæstore fuisse in Asia: primis Iulio & Crasso, nullam populi partem esse censam.

Domiciliū

At domicilium) Quid si legas an domicilium. Est autem domicilium domus possessio in ea ciuitate vnde ciuis sis, in qua domo sæpius commorere. ut colligere licet ex libro Digestorum. 50. Ad Municipalem & de incolis. Sedē omnium rerū &c.) id est constituit viuere & mori Romæ, eumque sibi locum de legit, vbi vitam reliquam exigeret. Nam quū Appii tabulæ) Appius & Gabinius tum Prætores erant, quum Archias professus est. Negligentius alseruatae) & ideo multi clam irrepsissent, id est nomina sua furtim inscripsissent. Incolis) id est in iudicium non vocatus. Post damnationē calamitas) Hæc causa quæ fuerit legere non memini. Fuit quidem a P. Sylla Gabinius accusatus ambitus, sed absolutus: postea eundem accusatum quod Ptolemæum in regnū reduxisset, Cicero defendit: quod autē tū damnatus fuerit, id ad hanc causam nihil pertinet. Calamitatem rei damnati sæpe appellat Cicero. Resignasset). i. euulgasset & sustulisset. nec iis tabulis vlla fides habere. Metellus) is est, ut arbitror Q. Metellus, apud quem Prætores Archias professus est. Cuius tabulæ quis diligenter alseruatae fuissent, in iis tamen vnius nominis litura inuenta est, qua se commotum esse dixit. Sed in Archias nomine

nulla litura erat. Etenim quum mediocribus) Argumento a minore ad maius docet Archiam a Rhegynis, Locrensis, Neapolitanis, Tarēntinis in ciuitatem ascriptum esse. In Græcia) id est in magna Græcia, quæ in Italia est. In qua sunt hæ ciuitates. Scenicis) id est vilibus & abiectis. Quid cum cæteri) Heracliensem ciuem Archiam ex eo probat, quod aliis ciuitatibus in quas ascriptus fuerat vti noluerit. Post ciuitatem datā) Italicis populis, vt arbitror, quibus a Senatu data est, vt ait T. Liuius lib. 80. Post legem Papiam) Lex Papia vrbis vsu peregrinos prohibebat. De qua Cicero in libro de Officiis. 3. Male, inquit, qui peregrinos vrbibus vti prohibent, eosq; exterminant. vt Petronius apud patres nostros fecit, Papius nuper. Nam vrbis vsu prohibere peregrinos sane inhumanū est. In eorum municipiorum) Rhegynorū &c. In tabulas irrepserunt) id est in eorum tabulis nomina sua furtim inscripserunt, aut inscribenda curauerunt. Census nostros requiris) id est a Censoribus Archiam censum esse negas. Solebant enim Censores quinto quoq; anno ciues Romanos censere. Soli autem ciues censebantur. Itaq; censu seruos fieri liberos Cicero dicit in Topicis. Si igitur census non fuit Archias, inquit Gracchus, non est ciuis. Scilicet) ironia est. Est enim obscurum) in ironia persistit, tanq̃ dicat nemini ignotum est. Proximis) id est nouissimis, qui proxime po. Rom. censuerunt. Apud exercitum) In Asia, in bello Mithridatico. Superioribus) id est iis qui ante proximos fuerunt. Hoc ex loco probari potest Censuram ætate Ciceronis quinquennalem fuisse, quod alio loco diximus. Nam si quinto quoq; anno censebatur pop. Ro. & proximi Censores & superiores, & primi censuerunt, Censura quinquennalis erat. vel sæpius q̃ quinto quoq; anno populus Ro. censebatur. In Asia) In bello Mithridatico. In eo enim bello cū Sylla Lucillum fuisse Appianus scribit in Mithridatico. Primis) Censoribus, qui fuerunt primi Censores post datā Archiæ ciuitatē. Nullam partem populi) id est nullum populi Ro. censum factum esse.

Lex Papia

Irrepere in
tabulas.

Census ratio.

Sed quoniam census non ius ciuitatis confirmat ac tantum modo indicat, eum, qui sit census, ita se iam tum gessisse pro ciue iis temporibus t̃ quæ tu criminaris, ne ipsius quidem iudicio in ciuium Romanorum iure esse versatum, & testamentum sæpe fecit nostris legibus, & adiit hæreditates ciuium Romanorum, & in beneficiis ad ærariū delatus est a L. Lucullo Pretore & Consule. Quære argumēta, si qua potes, nūq̃ enim hic neq; suo, neq; amicorum iudicio reuincetur. Quæres a nobis Gracche, cur tantopere hoc homine delectemur? quia suppeditat nobis, vbi & animus ex hoc forensi strepitu.

Census.

t̃ quibus

A dire hereditates
erunt

Reuinci

forensis strepitus

reficiatur & aures conuicio defesse conquiescant. An tu existi-
mas, aut suppetere nobis posse, quod quotidie dicamus in
tanta varietate rerum, nisi animos nostros doctrina excola-
mus? aut ferre animos tantam posse contentionem, nisi eos
doctrina eadem relaxemus? Ego vero fateor me his studiis
esse deditum: ceteros pudeat, si qui ita se literis abdiderunt,
ut nihil possint ex his neque ad communem afferre fructum,
neque in aspectum lucemque proferre. Me autem quid pudeat?
qui tot annos ita vivo iudices, ut ab illis nullo me unquam tem-
pore, aut commodum, aut ocium meum abstraxerit, aut vo-
luptas auocarit, aut denique somnus retardarit? Quare quis ta-
dem me reprehendat? aut quis mihi iure succenseat? si quantum
ceteris ad suas res obeundas, quantum ad festos dies ludorum
celebrandos, quantum ad alias voluptates & ad ipsam requiem
animi & corporis conceditur temporis, quantum alii tribuunt
intempestiuus conuiuibus, quantum denique aleae, quantum pile,
tantum mihi egomet ad haec studia recolenda sumpsero.

Gerere se
pro ciue,

Gessisse pro ciue) Gerere se pro ciue dicitur is qui iure ciuitatis utitur: siue
ciuis sit, siue non sit. Quae tu criminari) Sincera magis lectio videtur, si quibus
non quae scribatur. Ipsius) Archie. Testamentum fecit) Illis tribus probat Ar-
chiam in iure ciuium Ro. versatum esse, testamenti factione, legibus Ro. hereditatum
ciuium Ro. aditione, & in beneficiis ad aeriarii delatione, quae suis ciuibus Ro. lice-
bant. Nostri legibus) Apud Romanos veteres duo testamentorum genera erant
quorum altero in pace & ocio utebantur, quod calatis comitiis appellabant. Altero quum
in prelium exituri essent, quod procinctum dicebatur, ut est in libro Institutionum
Iustiniani. 2. titulo de testamentis ordinandis. Libro Digestorum. 28. titulus est De
Testamentis, & qui testamenta facere possunt, & quemadmodum testamentaria fiant.

Testame-
torum li-
bertas.

Adijt hereditates) Tum enim testamentorum libertas erat. i. licebat quicuique siue
propinquum siue alienum modo ciuis esset heredem facere. In beneficiis &c.) In
beneficiis ad aeriarii delati dicuntur ij qui ciues Romani ex aeriario publico bene-
ficii aliquod accipiunt, propterea quod in bello re fortiter gesserunt, ut ex Imperato-
ris testimonio cognitum est. Quoties a nobis) Hoc loco ingreditur, ut poeticam
artem comederet. Conuicio) .i. maledicto petulantiore. Est enim maledictum id quod
ab accusatore obijcitur reo, praeter crimine quod causae proprium est, quod nihil habet

Maledictum

propositi præter cõtumeliã: id si petulantius iactatur, cõticiũ: si facëtius, vrbansitas nominatur, vt ait Cicero pro Celiõ. Cicero autẽ defendere solebat nõ accusare. in quẽ etiã huiusmodi cõticia conijciiebãtur. Ego vero fateor) Quia Cõsularis viri grauitate indignũ videatur nõnullis esse poetica studia repetere, eaq; studia videntẽ esse leuiora ipso quoq; Ciceronis testimonio. Cuius verba sunt ex libro de Claris Oratoribus, In leuiorũ, inqt, artiũ studio memoriã proditũ est, poetas nobiles poetarũ æqualiũ morte doluisse. id tñ sibi turpe nõ esse ostẽdit Cicero, qđ ex his fructũ percipiat, qđ ijs tẽpora negociis debita nõ accõmodet.

Poeticæ
rei studiũ.
Studiorũ
secessus.

Literis abdiderũt). i. literis in secessu se dediderũt. vt apđ Horatiũ in Epistolis, Veianius armis Herculis ad postẽ fixis latet abditus agro. Secessus enim studia amãt. Itaq; Demosthenes, vt ait Quintilianus lib. x. in locũ, ex quo exaudiri nulla vox, nihilq; prospici posset, se cõdebat. Quid si legas, ita se a literis abdididerũt. i. remouerũt, Quẽ lectio mihi coherere magis videtũ cũ eo qđ de se postea Cicero dicit. Vt a nullius me) In codicibus aliis scriptũ inuenio, vt ab illis nullo &c. quẽ lectio magis placet. Ad suas res obeũdas). i. ad sua cõmoda. Negat enim Cicero se aut cõmodo suo, aut ocio, aut voluptate, aut sopno a studiis poeticis retractũ aut retardatũ. Itaq; se nõ reprehendẽdũ, si qđ tẽpus alij aut cõmodis suis, aut ocio, aut voluptatibus, aut sopno cõcedũt, id ipse studiis poeticis impertiatur. Ad ipsam requiẽ animi & corporis). i. ad sopnũ. Requiẽ) Dicimus etiã requietẽ, vt in libro Tusculanarũ Quæstionũ. v. Sopnũ deniq; nobis nisi requietẽ corporis & medicinã quãdã laboris afferret, contra naturã putaremus datũ. Aufert enim sensus, actionẽq; tollit omnẽ. Tempestiuus) Tẽpestiua conuiuia quẽ sint, in Catonẽ Maiorem Ciceronis scripsimus. Hoc tamẽ loco sunt qui legant intempestiuus, quã lectio mihi videtur melior. Intempestiua enim conuiuia sunt immoderata, quã ad voluptatem non ad valetudinẽ fiant, in quibus nimium temporis propter epularum luxuriam consumitur. Recolenda) id est repetenda & resumenda & retractanda.

Requiẽ &
Requietẽ
dicimus.

Atq; hoc adeo mihi concedendũ est magis, quod ex his studiis, hæc quoq; t̃ censetur oratio & facultas: quẽ quantacũq; in me est, nunq; amicorum periculis defuit. Quã si cui leuior videtur, illa quidem certe, quã summa sunt, ex quo fonte hauriam sentio. Nam nisi multorum præceptis multisq; literis mihi ab adolescentia suafissem, nihil esse in vita magnopere expetendum, nisi laudem atque honestatem: in ea autẽ persequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis atq; exiliũ parui esse ducenda, nunq; me pro salute vestra in tot ac tantas dimicationes, atq; in hos profligatorũ

† crescit

Laus magnopere expetenda

Per se qm cruciatus corporis

Obicere Impetus
E-I omni inna

Profliga-
ti hoies.
Literarū
lumen.

hominum quotidianos impetus obieciſſem. Sed pleni omnes sunt libri, plenæ ſapientum voces, plena exemplorū vetuſtas: quæ iacerent in tenebris omnia, niſi literarum lumen accederet. Quæ multas nobis imagines, non ſolum ad intueſcendum, verum etiam ad imitandum, fortiffimorum virorum expreſſas, ſcriptores & Græci & Latini reliquerunt: quas ego mihi ſemper in adminiſtranda republica proponens, animum & mentem meam ipſa cogitatione hominum excellentium conſormabam. Quæret quiſpiam, quid illi ipſi ſummi viri, quorum virtutes literis proditæ ſunt, iſta ne doctrina, quam tu laudibus effers, eruditi fuerunt?

Hæc quoque creſcit) In aliis codicibus cenſetur non creſcit ſcriptū eſt. Quo etiam modo legit Budæus in adnotationibus in Pandectas, exponitque cenſetur, id eſt precium & æſtimationem meretur, & in primis laudatur. Vtramvis ſequere lectionem. Facultas dicendi) Quintilianus lib. j. ſcribens quantum lectio poetarū proſit oratori futuro. Denique, inquit, credamus ſummis oratoribus, qui veterū poemata vel ad fidem cauſarū vel ad ornamentū eloquentiæ aſſumunt. Nam præcipue quidē apud Ciceronē, frequēter tamen apud Aſiniū etiam & cæteros qui ſunt proximi vidimus Ennii, Actii, Pacuuii, Lucilii, Terentii, Cæcilii & aliorum inferi verſus, ſumma non eruditionis modo gratia, ſed etiam iucunditatis, quum poeticis voluptatibus aures a forenſi aſperitate reſpirent: quibus accedit non mediocris vtilitas, quum ſententiis eorum velut quibuſdam testimoniis quæ propoſuere cōfirment. Quæ ſi cui leuior videtur) Ex poetarum aliorumque authorū lectione docet homines excitari ad ea quæ ſint maxime expetenda, id eſt ad laudem & honeſtatem. Itaque ſi cui dicendi facultas videatur leuior, quæ ſtudiis poeticis creſcit, ideoque ſtudia poetica parui ducat, necelle eſt ei laus & honeſtas. i. gloria videatur nō grauior, ad quā ſtudiis literarū excitantur homines. Quæ) dicendi facultas. non mea quidē, ſed ipſa in genere. Illa quæ ſumma ſunt) id eſt laudē & honeſtatē. Multisque literis) Quis de poeticis literis præcipue dicat, cōmunē tamē locum de literarū vtilitate tractat. Expetendum) Expetimus enim cum ratione, ſine qua appetimus. Itaque honeſta expetimus potius quā appetimus. Perſequenda) id eſt inquirenda & inuenienda. Inter tot ac tantas dimicationes) cum Catilina & cōiuratis. Profligatorum hominum) id eſt perditorū vt Clodii, Piſonis, Gabinii. Sed pleni omnes ſunt libri) id eſt nihil aliud fere in libris eſt, nihil aliud ſapientes loquuntur, innumera ſunt veterum exempla gloriam præ cæteris rebus expetendam eſſe, in qua perſequēda omnes corporis cruciatus, id eſt omnes labores doloresque, omnia

Expeto.
Appeto.

pericula mortis atq; exiliij contemnenda sunt. In tenebris) id est in hominū obliuione. Nisi literarum lumen accederet) id est nisi illustrata literis essent. Accederet potius legendum puto q̄ accederet, quo modo in omnibus codicibus inuenio scriptum. Nam accendere lumen dicimus. Ennius vt est apud Ciceronem libro de Officijs primo, Homo qui erranti comiter monstrat viam, quasi de suo lumine lumen accendat, facit vt nihilominus sibi luceat, quum accenderit: Lumen accēdere pro illustrare, & quod vulgo dicunt, illuminari dici non arbitror. Imagines) id est exempla. Non solum an intuendū) a vulgi cōsuetudine hac etiam in re abhorreere debemus. Existimat enim vulgus expressas imagines ad intuendū positas esse. Nos autem eas que etiam a scriptoribus relictę sunt non solum intueri, sed etiam imitari debemus. Isq; studiorum fructus esse debeat, vt que honeste facta legimus, ea imitari studeamus. Expressas) id est veras, & vt ita dicā ad viuū scribendas, tāq; pictas: vt paulo post, Mithridaticū vero bellū magnū atq; difficile, & in multa varietate terra marisq; versatū, totū ab hoc expressum est, Et pro M. Cēlio de Catilina, Habuit ille sicuti meminisse vos arbitror, permulta maximarū nō expressa signa, sed adūbrata virtutū. Ipsa cogitatione hominū excellētū). i. cogitādo de hominibus excellētibus. Virtutes). i. res geste & fortia facta. Virtus em̄ pprie fortitudo est.

Accendere
lumen.

Statuę cur
positę.
Studiorū
fructus.
Exprimere.

Difficile est hoc de omnibus cōfirmare, sed tamē est certum quid respōdeā. Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse & sine doctrina naturę ipsius habitu prope diuino, per seipsos & moderatos & graues extitisse fateor: etiam illud adiūgo, sepius ad laudē atq; virtutē, naturā sine doctrina, q̄ sine natura valuisse doctrinā: atq; idē cōtēdo, cum ad naturā eximiā atq; illustrē accesserit ratio quedā cōfirmatioq; doctrinę, tū illud nescio quid pręclarū ac singulare solere existere. Ex hoc esse hūc numero, quē patres nostri viderunt, diuinū hominē Africanū, ex hoc Caium Lēlium, Luciū Furiū modestissimos homines & cōtinētissimos: ex hoc fortissimū virū & illis tēporibus doctissimū Catonē illū senē, qui profecto si nihil ad percipiēdā colendāq; virtutē literis adiuuantur, nūq; se ad earū studiū contulissent. Qz si non hic tantus fructus ostenderetur, & ex his studiis delectatio sola peteretur: tamē, vt opinor, hanc animaduersionē humanissimā

Doctrina
an natura
plus possit.

Philosophię
studia quid
conferant.

Præter delectationē
ex studiis

Animaduersionē humanissimā

ac liberalissimam iudicaretis. Nam cæteræ res neque temporum sunt, neque ætatum omnium, neque locorum. Hæc studia adolescentiam agunt, senectutem oblectant, secundas res ornant aduersis profugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Quod si ipsi hæc neque attingere, neque sensu nostro gustare possemus, tamen ea mirari debemus, etiam cum in aliis videremus. Quis nostrum tam animo agresti ac duro fuit, ut Roscii morte nuper non commoueretur?

Idem) id est ego idem. Existere) id est apparere, emergere, altius extollere.
Africanū) Minorem. Africanum & Lælium audiuisse Panætium stoicū Cicero dicit pro Lucio Murena. Hi non in philosophia solum, sed etiam in ratione dicendi valuerunt. De Africani eloquentia Cicero in primo de Officiis. Quidam, inquit, ad eas laudes, quas a patribus acceperunt, etiam suam addit. Vt hic idem Africanus eloquentia cumulauit bellicam gloriam. Quod idem fecit Timotheus Cononis filius, qui quum belli laude non inferior fuisset quam pater, ad eam laudem, doctrinæ & ingenij gloriam adiecit. Idem in libro de claris Oratoribus dicendi laudem in Lælio, quam in Scipione dicit fuisse illustriorem. Hic Caius Lælius sapiens cognominatus est. **Lucium Furium) L. Furius Philus.** Furius Philus perbene latine loqui putabatur, literatiusque cæteri, ut idem Cicero ait de claris Oratoribus. Eum in libris de republica disputantem fecit Cicero, ut institiam accurata oratione vituperaret, ut eam Scipio laudaret. Quod idem antea fecisse Glauconem Plato in libro de Republica secundo, induxit, ut ad eam laudandam Socratem excitaret. Illi temporibus doctissimum) Cicero de claris Oratoribus de Catone scribens, Quis, inquit, illo grauior in laudando, acerbior in vituperando, in sententiis argutior, in docendo differendoque subtilior? Refertur sunt orationes amplius centum quinquaginta, quas quidem adhuc inuenerim & legerim, & verbis & rebus illustribus. Licet ex his eligant ea que notatione & laude digna sint, omnes oratoriae virtutes in ijs reperiuntur. Iam vero Origines eius, quæ florem, aut quod lumen eloquentiæ non habent? Idem paulo post de eodem, Antiquior est huius sermo, & quædam horridiora verba. ita enim tum loquebantur. **Animaduersionem) id est animi attentionem, & poetarum lectionem.** Hæc studia) Hæc studia poetica sunt ætatum omnium. nam adolescentiam agunt, senectutem oblectant. Sunt temporum omnium. nam secundas res ornant, aduersis profugium ac solatium præbent. Sunt locorum omnium. nam delectant domi &c. Quintilianus libro primo grammaticam diuidit in duas partes, in recte loquendi scientiam, &

*Agere adolescentiam
Senectutem oblectant
Secundas res ornant*

*Ornare, Aduersis Res
profugium ac solatium*

*Animus agrestis ac
durus*

Idem) id est ego idem

**Africani
Minoris
eloquentia.**

**C. Lælij
eloquentia.
Philus.
L. Furius**

**Catonis
Maioris
eloquentia.**

**Poeticorum
studiorum
utilitas.**

poetarum enarrationem, quæ plus habet in recessu, quàm fronte promittat. Quo minus, inquit, sunt ferendi, qui hanc artem ut tenuem ac ieiunam cauillantur, quæ nisi oratoris futuri fundamenta fideliter iecerit, quicquid superstruxeris, corruet: necessaria pueris, iucunda senibus, dulcis secretorum comes, & quæ vel sola omni studiorum genere plus habet operis quàm ostentationis. Agunt id est ducunt & conformant. Quod si ipsi hæc) Argumento a minori ad maius probat Archiam non negligendum. Hæc) studia literarum. Sensu nostro gustare) id est percipere. Frequens enim translatio a gustatu ad animum. Ut sapere, quum proprie gustatus sit, ad animum transfertur. Commouere) id est doleret, ut in libro de Amicitia moueri dicit. Ego si Scipionis desiderio me moueri negem, quod id recte faciam, viderint sapientes. Sed certe mentiar. Moueor enim tali amico orbat, qualis, ut arbitror, nemo unquam erit: & ut confirmare possum, nemo certe fuit.

Gustare.
Comoueri
Moueri.

Excellentis ars et vniuersa

Qui cum esset senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venustatem, videbatur omnino mori non debuisse. Ergo ille corporis motu tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus: nos animorum incredibiles motus, celeritatemque ingeniorum negligemus? Quoties ego hunc Archiam vidi iudices, (utrum enim vestra benignitate, quoniam me in hoc nouo genere dicendi tam diligenter attenditis) quoties ego hunc vidi, cum literam scripsisset nullam, magnum numerum optimorum versuum de his ipsis rebus, quæ tum agerentur, dicere ex tempore? quoties reuocatum eandem rem dicere commutatis verbis atque sententiis? quæ vero accurate cogitateque scripsisset, ea sic vidi probari, ut ad veterum scriptorum laudem peruenirent. hunc ego non diligam? non admirer? non omni ratione defendendum putem? Atqui sic a summis hominibus eruditissimisque accepimus, ceterarum rerum studia & doctrina & præceptis & arte constare: poetam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi diuino quodam spiritu afflari. Quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat poetas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur.

Roscij
histrionis
mors.

Conuincam Amorem

Literam
scripsisset
nullam.

Commutatam verba

Cogitate
aduerbiū
Poetam
nasci.

Nascitur poeta

Santos esse
poetas.

Diuino spiritu
afflari

Ennius sanctos appellat poetas

Roscio
histrionis.

Conciliare
amorem, o
dia & inui
diam, & cō
ciliare ab
illo & apud
illum.

Archias
versus ex
tempore
faciebat.

Literam
nullam

Reuocare.

Venustatem) artis scilicet ne ad corporis speciem referas. Hūc enim Roscium oculis fuisse peruersissimis Cicero libro de Natura Deorum primo scribit. Cuius verba sunt illa de artis venustate ex libro de Oratore primo, Vt ad hanc similitudinē huius histrionis oratoriam laudem dirigamus, videtis ne quam nihil ab eo nisi perfecte, nihil nisi cum summa venustate fiat, nisi ita vt deceat & vti omnes moueat atq; delectet. Itaq; hoc iam diu est consecutus, vt in quo quisq; artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur. C. Cæsar orator, vt idem libro secundo ait, se dicebat solere sæpe mirari eorum impudentiam, qui agerent in scena gestum spectante Roscio. Quis enim, inquit, sese commouere potest, cuius ille vitia non videat? Amorem conciliat) etiam conciliare odia dicimus. Quintilianus libro quinto. Sunt quæ vtilis ad conciliandum iis, quos inuisos facere volueris, odium. Vt amorem conciliat a nobis Cicero, ita T. Liuius libro, xxxix. inuidiam apud fratrem conciliare dicit. Omnis mentio Romanorum quantā dignitatem ei apud cæteros Macedonas, tantam inuidiam non apud fratrem modo, sed etiam apud patrem conciliabat. Tam diligenter attenditis) Quum attente auditores audiunt, idq; dicimus, eos quodammodo attentiores reddimus. Quum literam scripsisset nullam) id est quum nihil omnino scripsisset ex iis, quæ ex tempore dicebat. Archiam enim commendat, quod ex tempore versus faciat. Hanc dicēdi ex tempore facultatē, vt ait Quintilianus libro decimo, nō in prosa modo multi sunt consecuti, sed etiam in carmine, vt Antipater Sydonius, & Licinius Archias. Credendum enim Ciceroni est: non quia nostris quoque temporibus non & fecerint quidam hoc, & faciant. Hæc ille. Ouidii de se illud est libro Tristium quarto, Sponte sua carmē numeros veniebat ad aptos, Et quod tentabam scribere, versus erat. Literam nullam) id sæpe Cicero dicit, quum nihil omnino scriptum significat. Vt actione in Verrem tertia, Vt Romam rediit, nullam literam pupillo, nullā matri eius, nullam tutoribus reddidit. Et pro A. Cluentio, In quibus tabellis, de furto litera nulla inuenitur. Magnum numerum) Commendatio Archiæ est a versuum multitudine & bonitate. Quæ tum agerentur) Hoc dicit, ne antea facti & præmeditati versus viderentur, Reuocatum) id est postulatū vt iterum diceretur. Ea in re reuocare sæpe dicitur. Plinius Iunior Macro, Memini quendam ex amicis, quum lector quartum promississet perperam, reuocasse, & repeti coegisse. Huic auunculum meum dixisse, intellexeras? Nempe quum ille annuisset Cur ergo reuocabas? T. Liuius libro septimo, Liuius post aliquot annos, qui a satyris ausus est primus argumento fabulam facere, idem scilicet, id quod tum omnes erant, suorum carminum actor dicitur. Quum sepius reuocatus vocem obtudisset, venia petita puerum ad canendum ante tibicinem statuisset, canticum egisse aliquanto magis vigēte motu, quia nihil vocis vsus impediēbat. Cicero libro Tuscul. Quæst. quarto, Itaque non sine causa quum Orestem fabulam diceret Euripides, primos tres versus reuocasse dicitur Socrates. Commutatis verbis) id est non iisdem verbis, vt nihil ante scripsisse eum ostendat. Cæterarum rerum studia) Illud

vulgo dici solet, poetam nasci, oratorem fieri. Idē significat Cicero in libro de finibus quarto, Si ingeniis magnis, inquit, pręditi quidā dicendi copiā sine ratione cōsequuntur, ars tamē est dux certior quā natura. Aliud est em̄ poetarū more verba fundere, aliud ea quę dicas ratione & arte distinguere. de in libro Tuscul. quęst. primo, poetā graue plenūq; carmen sine cęlesti aliquo mentis instinctu fundere non putat. Plato in Ione, qui liber de furore poetico est. Omnes, inquit, poetę insignes, nō a te, sed diuino afflatu omnia ista pręclara poemata canunt. aliaque multa in hęc scribit sententiam. Idem in libro de Republica secundo poetarum deorum filios esse dicit.

Poeta nascitur.
Poetarū furor.

Sit igitur Iudices sanctū apud vos humanissimos homines hoc poetę nomen, quod nulla vnq; barbaria violauit. Saxa & solitudines voce respondent: bestię sæpe immanes cantu fluctantur atq; consistunt: nos instituti rebus optimis nō poetarum voce moueamur? Homerū Colophonii ciuē esse dicunt suum, Chii suū vendicant, Salaminii repetunt, Smyrnei vero suum esse cōfirmant: itaq; etiam delubrū eius in oppido dedicauerunt. permulti alii pręterea pugnant inter se atq; contendunt. Ergo illi alienum, quia poeta fuit, post mortem etiā expetunt: nos hunc viuū, qui & volūate & legibus noster est, repudiabimus? pręsertim cū omne olim studiū atq; ingenium cōtulerit Archias ad populi Rom. gloriam laudēq; celebrandam. nam & Cimbricas res adolescēs attigit: & ipsi illi C. Mario, qui durior ad hęc studia videbatur, iucundus fuit. Neq; enim quisq; est tam auersus a musis, qui non mandari versibus æternum suorum laborum facile pręconiū patitur. Themistoclem illum summum Athenis virum dixisse aiunt: cum ex eo quęreretur, quod acroama, aut cuius vocem libētissime audiret: eius, a quo sua virtus optime prędicaretur. Itaq; ille Marius itē eximie L. Plotium dilexit, cuius ingenio putabat ea, quę gesserat, posse celebrari. Mithridaticum vero bellum magnū atq; difficile, & in multa varietate terrarumq; versatum, totum ab hoc expressum est.

Cantu fluctantur atq; consistunt

Homeri patria incerta.
Diverse opinionēs patrię homeri

templum A Smyrneis hominib; dedicatum

Celebrare gloria

C. Mario iucundus Archias

Auersus a musis.

Sententia Themistoclis responsū.

L. Plotius poeta a Mario dilectus.

Mithridaticum bellum magnū atq; difficile appellatur

**Sanctum
quid sit.**

Sit sanctū apud vos).i.sentētiis vestris ne violetis.Sanctū em̄ Martiā
Iurisc.libro Digestorū primo,dererū diuisione,id esse dicit, quod ab iniu-
ria hoīm defensū atq; munitū est.Inde sanctas leges & sanctos viros dici-
mus. Nulla barbaria)id nulli Barbari.Est aut̄ intellectio. Solitudines)nō
quidē oēs, sed in quib⁹ syluæ sunt, aut vt ita dicā,cōcauitates aut asperi mō-
tes.Quū em̄ vox in aliquod solidū vehemētius impulsā est,nō dissipat, sed
eadē repcutit, nostrisq; auribus reddit, vt ait Aristoteles libro Problematū
xi.Ea vox Echo dicit. Stoici dicūt vocē quū in leues locos incidit i modū
pilæ in parietē adactę repercuti, vt ait Plutarchus in lib.de placitis Philo-
sophorū.4. Voce).s.per Echo. Bestię sepe immanes)Non bestię solū, sed
etiā aues.inde illud est, Fīstula dulce canit, volucrē dū decipit auceps. Ho-
merū Colophonij)De Homerī patria q̄ fuerit, incertū fuisse est apd̄ A.Gel-
liū cap.x.lib.tertiū.vbi tñ i grēcis versib⁹ iōs legīt,χ iōs legi debeat,hic Cice-
ronis loc⁹ documēto est.Plutarch⁹ quoq; in vita Sertorii Homerū in vrbe
Chio natū,& Smyrnē mortuū scribit.Author est Priscian⁹ libro 2.vt i Chi⁹
primitiuū primā syllabā breuē habeat.Eusebius libro de euāgelica ppara-
tione quinto, scribit Apollinē Delphicū ab Homero de morte sua interro-

**Homeri
delubrū.**

gatū respōdisse, vt patriā quēreret.Hūc em̄ mater ei nō pater dedit. Delu-
brū ei⁹)Homerū em̄ fore deū Apollo putauit, vt eodē in loco scribit Euse-
bius. Permulti alii)vt Rhodii, Salaminii, Argiui, Athenienses, & vt ait
Plutarch⁹ in ei⁹ vita Cumēi. Alienū)Oēs em̄ hę vrbes Homerī patria es-
se nō potuerūt. Legib⁹)Syllani & Carbonis. Qui durior ad hęc studia vi-

**C.Marius
ineloquēs**

debat)Apud Sallustiū in bello Iugurthino de se C.Marius,Nō sunt, inqt
cōposita verba mea.paruū id facio.Ipsa se virtus satis ostēdit.Illis artificio
opus est, vt turpia facta oratione tegāt.Neq; literas Grēcas didici, parū pla-
cebat eas discere, quippe quę ad virtutē doctorib⁹ nihil p̄fuerāt. Ad hęc

Acroama.

studia)Nā grēce tantū Archias scripsit. Quod acroama).i.quod dictū, quā
vocē.Cor.Nepos in vita T.Pōponii Attici, Nemo in conuiuiū eius)aliud
acroama audiuit, q̄ anagnosten, quod nos quidē iucūdisimū arbitramur.
neq; vnq; sine aliqua lectiōe apud eū cōnatū est, vt nō minus animo q̄ vē-
tre cōuiue delectarent.Cicero in actione in Verrē.6.Hic quasi festiuū acroa-
ma, ne sine corollario de cōuiuiū discederet, ibidē cōuiuis inspectatib⁹ em-
blemata auellēda curauit. Eximie dilexit)Hoc loco attende diligere esse

Diligere.

etiā vehemēter amare, ne illud credas obseruādū ppetuo, qđ grāmatici p̄ci-
piūt diligim⁹ leniter, amam⁹ vehemēter, colim⁹ cū veneratiōe. Alibi quoq;
hui⁹ verbi vim Cicero expressit, vt p P.Sestio.Me ipsum p sūma familiari-
tate, quę cū fratre mihi, vel cū patre eius erat, vnice diligebat. In primo de
Officiis, Ei plurimū tribuamus, a quo plurimū diligimur. Et libro secūdo,
Vxorem Theben admodū diligeret. Pro L.Flacco, Venio nūc ad eā ciuita-
tē, in quā ego multa & magna officia cōtuli, & quā meus frater in primis
colit atq; diligit. Libro Epistolarū Familiariū.13. Me a te in primis cōp̄tū
esse obseruari, coli, diligi. Itemq; Meq; p̄ ceteris & colit & obseruat & dili-

git. Verū in his omnib⁹ adiecta aduerbia & cetera significationē augēt. Bel-
lū magnū & difficile) id quoq; tractat Cicero p lege Manilia, & p L. Mure-
na. In multa varietate) Quis sepi⁹ vinceret Lucull⁹ Mithridatē, nōnūq;
tū vincebat, vt ad Cabiras eq̄stri plio, eiusq; Legat⁹ Triarius a Mithridate
vict⁹ est. Expressum), i. carmine descriptū, & velut sub oculos subiectum.

Qui libri nō modo Luciū Lucullum fortissimum & clarissi-
mum virum, verum etiā Populū Romanī nomē illustrant.
Populus enim Romanus aperuit Lucullo imperante Pontū,
& regiis quondā opibus & ipsa natura regionis vallatū: Po-
pulū Romanī exercitus eodē duce non maxīma manu innu-
merabiles Armeniorū copias fudit. Populū Romanī laus est,
urbem amicissimā Cyzicenorū eiusdem cōsilio ex omni im-
petu regio ac totius bellī ore ac faucibus ereptam esse atq;
seruatā: nostra semper feretur & prēdicabitur Lucio Lucul-
lo dimicante cū interfectis ducibus depressa hostiū classis, &
incredibilis apud Tenedū pugna illa naualis. Nostra sunt
trophēa, nostra monimēta, nostri triūphi. Quare quorū inge-
niis hęc ferūtur, ab his Populū Ro. fama celebratur. Charus
fuit Africano superiori noster Ennius. Itaq; etiā in sepulcro
Scipionū putatur is esse cōstitutus: & marmoratis laudibus
certe non solū ipsi, qui laudantur, sed etiā Populū Rom. no-
mē ornatur. In cœlū huius proauus Cato tollitur. Magnus
honus populū Romanī rebus adiungitur: omnes denique illi
Maximi, Marcelli, Fuluii non sine cōmuni omniū nostrū lau-
de decorātur. Ergo illum, qui hęc fecerat, Rudiū hominem
maiores nostri in ciuitatem receperūt: nos hūc Heracliēsem,
multis ciuitatibus expetitū, in hac autem legibus cōstitutū,
de nostra ciuitate eiiciemus? Nā si quis minorem glorię fru-
ctum putat ex Grēcis versibus percipi, q̄ ex Latinis, vehemē-
ter errat: propterea quod gręca legūtur in omnibus fere gē-
tibus, latina suis finibus exiguis fane continentur.

Ennius
Africano
charus.
Marmora
tē laudes.

Versus la-
tini & Grę-
ci.

Quare si res hæ, quas gessimus, orbis terre regionibus definiuntur, cupere debemus, quo minus manuum nostrarum tela peruenerint, eodem gloriâ famamque penetrare. quod cum ipsis populis, de quorum rebus scribitur, hæc ampla sunt: tum his certe, qui de vita gloriæ causa dimicant, hoc maximum & periculum incitamentum est & laborum. Quod multos scriptores rerum suarum magnus ille Alexander secum habuisse dicitur:

Tigranis Pontum) Mithridatis regnum. Non maxima manu) Mithridates a Lucullo victus ad focerum Tigranem Armeniorum Regem confugit. Eum Lucullus insecutus est. Tigranes ingentibus copiis comparatis Luculli paruum exercitum contemnebat. Paucitatem illudens dicebat eos si Legati venirent, satis multos quidem: si vero pugnaturi, paucos admodum esse. Author Plutarchus in Luculli vita. Noster Ennius). i. poeta Latinus. In sepulcro Scipionis) Romæ extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statue sunt, duæ P. & L. Scipionum dicuntur esse, tertia poetæ Q. Ennii. Author est T. Livius lib. 38. Eam ob rem in Scipionum sepulcro putatur Ennius esse constitutus. Memoratis). i. æternis, quarum scilicet memoria nunquam interitura sit. In cælum &c.) Q. Ennius in Annalibus de Scipionis Africani, de Catonis, de Fabii Maximi, de M. Marcelli, de M. Fulvii Nobilioris rebus gestis scripsit. Huius proavus) Catonem ex Iudicibus in hac causa esse significat. Tollit) ab Ennio. Rudium hominem). i. Ennium. Rudiae enim vetustum oppidum in Calabria fuit, ubi natus fuit Ennius. Syllius lib. 12. de Ennio scribens, Rudie genuere vetustem: Nunc Rudie solo memorabile nomen alumno. Idem paulo post, Sacer hic, ac magna virorum Aonidum cura est, & dignus Apolline vates. Hic canet illustri primus bella Italia versu, Attolletque duces cælo. Ergo illum qui hæc fecerat) Argumentum a contrario est. Nam si quis) Nam ibi inceptiua particula est, propterea posita. In omnibus gentibus) In Gallia quoque græca, tum legisolita auctores sunt Diodorus Siculus & C. Cæsar in Commentariis. Tum enim latina lingua Germanis, Britannis, Gallis, ignota erat. Itaque Romæ, in Græcia, & in Asia Legati latine orabant, iisque responsa latine dabantur, quo scilicet latine vocis honoris venerabilior per omnes gentes diffunderetur, ut ait Valerius Maximus libro secundo, de institutis antiquis. Tum his) Romanis precipue,

Atque is tamen, cum in Sigeo ad Achillis tumulum astitisset, O fortunate, inquit, adolescens, qui tuæ virtutis Homerum preconem inueneris. Et vere. nam nisi illi ars extitisset illa, idem

Sigeum

fortunatam Achillis
appellat A. Cyranides

tumulus, qui corpus eius cōtexerat, nomen etiā obruisset. *Pōpe² in Theopha nēgratus.*
 Quid noster hic Magnus, qui cū virtute fortunam adæqua-
 uit: nonne Theophanem Mitylenæum scriptorem rerū sua-
 rum in cōcione militum ciuitate donauit? & nostri illi fortes
 viri, sed rustici ac milites, dulcedine quadam glorię commo-
 ti, quasi participes eiusdem laudis magno illud clamore ap-
 probauerūt? Itaq; credo, si ciuis Romanus Archias legibus
 non esset, vt ab aliquo Imperatore ciuitate donaretur. *Perfice-
 re nō potuit.* Sylla cum Hispanos & Gallos donaret, cre-
 do hūc petentem repudiasset: quem nos in cōcione vidimus,
 cū ei libellū malus poeta de populo subiecisset, q̃ Epigram-
 ma in eū fecisset tantūmodo alternis versibus longiusculis,
 statim ex his rebus, quas tūc vendebat, iubere ei præmiū tri-
 bui sub ea conditione, ne quid postea scriberet. Qui sedulitatē
 malī Poetæ duxerit aliquo tamen præmio dignam, huius in-
 genium & virtutem in scribendo & copiam non expetisset?
 Quid? a Q. Metello Pio familiarissimo suo, qui ciuitate mul-
 tos donauit, neq; per se, neq; per Lucullos impetrauisset? qui
 præsertim vsq; eo de suis rebus scribi cuperet, vt etiā Cor-
 dubæ natis Poetis pingue quiddam sonantibus atq; peregri-
 nū, tamen aures suas dederet. Neq; enim est hoc dissimulan-
 dum, quod obscurari non potest, sed præ nobis ferendum.

*Perfice-
 re nō potuit.*

*Sylle fa-
 ctum I ma-
 lo poeta.*

*Sedulitas Præmi-
 digna*

*Donare aliqui
 ciuitate*

*Pinguetso
 nantibus.*

Atq; is) videlicet Alexāder Magnus. In Sigēo) Sigēum Troiæ promō- *Sigēum.*
 torium est, sic dictum, quia Hercules hospitio prohibitus simulauit disces-
 sum, & hinc contra Troiam venit cum silentio, quod σιγή dicitur. Au-
 thor est Seruius libro commentariorū in Aeneida secūdo. O fortunate)
 Alexander Ilium profectus sacrificio perfecto Minerue semideisq; paren-
 tauit. Deinde ad Achillis statuam vna cū socijs vnguento delibutus, nu-
 dusq; de more circuncurrens, eam coronis ornauit, felicē illum appellās *Achillem
 felicem*
 quod viuo quidem tam fidū amicum, mortuo autē tam magnum cōtigit *Alexāder*
 habuisse præconem. Author est Plutarchus in vita Alexandri. Qui tuē appellauit

Cherilus. virtutis **Homerū** præconē) Cherilus poeta ex **Alexandri** ſectatorib⁹ fuit, ei⁹q; res geſtas deſcripſit. Cui **Alexander** dixiſſe fertur, **Malle** ſe **Therſitē** **Homeri** eſſe, quā hui⁹ **Achillē**. Author eſt **Acron** in **Cōmētarijs** in artē poeticā **Horatij**. Noſter hic **Magn⁹**. i. **Cn. Pōpeius Magnus**. **Theopha** **nes hiſt.** nem) **Theophanes** hiſtoricus **Cn. Pōpeio** familiaris admodū fuit, cui⁹ res geſtas pſcripſit, ſeq; **Græcorū** omniū clariffimū exhibuit. Author eſt **Strabo** libro tertio decimo. Sed **ruſtici** **Vegeti⁹** libro primo negat vnq; potuiſſe dubitari aptiorē armis ruſticā plebem, q̄ vrbānā. Ea enim ſub dio & in labore nutritur, ſolis patiens, vmbre negligēs, balnearū neſcia, deliciarum ignara, ſimplicis animi, paruo contenta cibo, duratis ad omnē tolerantia mēbris: cui geſtare ferrū, foſſam fodere, onus ferre, conſuetudo de rure eſt. Authore **Catone** in libro de re ruſtica ex agricolis & viri fortiffimi, & milites ſtremuiſſimi gignunt. Participes ei⁹dē laudis) **Cn. Pōpeij** q̄ a **Theopha** **ne** perſcripta eſſet. Nā militū auxilio res illas geſſit **Pōpeius**. Magno illud clamore approbauerūt) Acclamatione, admurmuratione, ſtrepitu populi vel militum res publice approbari p **M. Marcello** ſcripſimus. Ad illū morē **Romanū** alluſit **Virgilius** libro **Aeneid.** primo, **Cuncti** ſimul ore fremebāt **Dardanide**, id eſt **Ilionei** dicta approbabāt. Itaq; credo) credo in **Itonia** & in interrogatione dici admonuim⁹. Ab aliquo Imperatore) Imperatori. i. ei q̄ pſſet exercitui licebat donare ciuitate milites eos q̄ in bello fortes fuerāt. vt eſt in orōne p **L. Cornelio Balbo**. **Hiſpanos** & **Gallos** quorū cōmilitio vſus fuerat. Eſtq; argumentū a minore ad mai⁹. De populo). i. vulgaris plebeius. In eū). i. in eius laudē. **Feciſſet**) proprie dixit. vt **Pollio** & ipſe facit noua carmina. Poetę enim facere proprie dicūtur. **Alternis verſib⁹** lōgiuſculis) Quales ſunt verſus elegiaci, quales etiā multi ſunt in odis **Horatianis**. Ex his rebus quas tū vēdebat). i. ex bonis ciuiū **Romanorū**. L. eū **Sylla**, vt ait **Cicero** in libro de Officijs ſecūdo, auſus eſt dicere, haſta poſita quū bona in foro vēderet & bonorū virorū, & locupletū, & certe ciuiū, prædā ſe ſuā vēdere. Sub ea cōditione) ea cōditione & ea lege etiā dicē. **Sedulitatē**). i. diligētia in faciēdis alternis verſib⁹ lōgiuſculis. Eſt argumentū a minore ad mai⁹. Qui præfertim) **Q. Metellus**. ſ. **Pingue**). i. indoctū, qđ pingui, vt aiūt, **Minerua** factū fuerat. **Pingue** qđdā ſonātib⁹ atq; peregrinū) Iſ eū nō erat naturalis illa **Romanę** linguę puritas. Quēadmodū in **T. Liuiō** mirę faciēdię viro putat in eſſe **Pollio Aſini⁹** quādā patauinitatē, vt ait **Quintilianus** libro. 8. Erat enim **Liuius Patauinus** **Quintiliani** declamationes **Hiſpanitatem** quādā ſapere **Philelph⁹** ſcripſit. **Dederet**) id eſt accommodaret. **Diſſimulandū**) id eſt tacendum.

Trahi- **Trahimur omnes** laudis ſtudio: & optimus quiſq; maxime
mur omnes gloria ducitur. Ipſi illi **Philosophi**, etiam in illis libellis, quos
laudis ſtudio. de contemnenda gloria ſcribūt, nomen ſuū inſcribunt: In eo

ipso, in quo prædicationem nobilitatemque despiciunt, prædicari se ac nominari volunt. Decius quidem Brutus summus ille vir ac Imperator, Accii amicissimi sui carminibus templorum ac monumentorum aditus exornauit suorum. Iam vero ille qui cum Aetolis Ennio comite bellauit Fuluius, non dubitauit Martis manubias Musis consecrare. Quare in qua urbe Imperatores prope armati Poetarum nomen & Musarum delubra coluerunt, in ea non debent togati iudices a Musarum honore & a Poetarum salute abhorrere. atque ut id libentius faciatis, iam me vobis iudices indicabo, & de meo quodam amore glorie, nimis acriter fortasse, verum tamen honesto, vobis confitebor. Nam quas res nos in Consulatu nostro vobiscum simul pro salute huius urbis atque imperii, & pro vita ciuium, proque vniuersa Republica gessimus, attigit hic versibus atque inchoauit. Quibus auditis, quod mihi magna res & iucunda visa est, hunc ad perficiendum hortatus sum. Nullam enim virtus aliam mercedem laborum periculorumque desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem detracta, iudices, quid est quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo, & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus?

Philosophi glorie cupidi.
Accius.
Ennius.
Martis manubias Musis consecratae.

Merceres virtutis laus.

Trahimur) natura. s. ut in libro de Officijs primo, Omnes enim trahimur. Trahi & adducimur ad cognitionis scientieque cupiditatem. Natura nos trahi & rapi alio loco scripsimus. Illi ipsi philosophi) Idem Cicero dicit in libro Tusculanae rationum questionum primo, Quid, inquit, nostri philosophi? Nonne ipsi libris, quos scribunt de cõtēnēda gloria, sua nomina inscribunt? Nobilitatem) id est suæ cognitionem & nominationem. Decimus quidem Brutus) Quis Decimus prænomen sit, eaque prænomena sæpe fiant a nominibus simplicem numerum significantibus, tamen aliorum codicum lectio mihi videtur emendatior, in quibus scriptum est, Decius quidem Brutus. Decius enim Iunius Brutus Consul fuit tempore belli Numantini. Itaque Lusitaniā urbibus expugnatis usque ad oceanum perdomuit, ut est apud T. Liuium libro. 55. Pacuium fuisse non multo post secundum bellum Punicum, eoque sene Accium iunem fuisse A. Gellius capite. 21. libri. 17. scribit, Autore Cicerone de claris

Accio se- Oratoribus Pacuuius Accio quinquaginta annis grandior fuit. Accij igitur familiaris Brutus aut fuit is quē nominavi, aut nō multo postea fuit, sed certe Decius nō Decimus appellat⁹ est. de quo idē Cicero eodē in libro, Vester, inquit, Deci⁹ Brutus Marci filius, vt ex familiari eius L. Accio Poeta sum audire solitus, & dicere non inculte solebat: & erat cum literis latinis tum etiam græcis, vt tēporibus illis satis eruditus. Quæ tribuerat idē Accius, etiā Q. Maximo L. Pauli nepoti. Ille qui cū Aetolis) M. Fulvius Nobilioris) versum fuisse vitio, quod i prouinciā duxisset Ennium, scribit Cicero in primo libro Tusculanarum quæstionū. Is em de Latinis Poetis scribēs, Honore, inquit, huic generi nō fuisse declarat oratio Catonis, in qua obiecit, vt probrū M. Nobiliori, q̄ in prouinciā, Poetas duxisset. duxerat autem Consul ille in Aetoliā, vt scimus, Ennium. Bellauit) Id verbum vfitatius est. Virgilius tamē in libro 12. vt ait Priscian⁹ lib. 8. dixit, Pictis bellatur amazones, armis, pro bellant. Id Syllius Italicus libro secundo imitatus est, Et nudis bellatur equis. Fulvius) M. Fulvius Nobilior cū Cn. Mālio Volsone COS. fuit. paulo post secundū bellū Punicū, vt est apud T. Livium lib. 39. de Aetolis triūphasse dicit. Martis manubias) vel Marti cōsecratas, vel Martis, id est belli, vt sit hypallage. Manubie q̄ sint alio loco scriptim⁹. Salute), i. absolutiōe. De meo amore cōfitebor) id genus dicēdi vfitatū doctis est. nō quod vulgare est, amorē meū confitebor, de quo alibi plura. In Consulatu nostro) quū Catilinæ cōiurationē inuestigauimus & oppressimus. Vobiscū simul) Hoc dicit, vt iudices huius gloriæ faciat participes, quo eos Licinio magis beneuolos reddat. Attigit) vt ante dixit, Cimbricas res adolescēs attigit. Quibus auditis), i. quos versus mihi quū recitasset. Nulla em virtus) vt finē bonorū in æterna beatitudine collocamus, ita Romani veteres nihil magis expetendū esse q̄ gloriā putabāt, ad eam omnes labores, omnia pericula, etiā vitæ amissionē referebant, cuius beneficio nomē suū fieri immortalē arbitrabātur, eaq̄ gloriā animum vinculis corporis solutum delectari. Exerceamus), i. fatigemus. Si nihil animus præsenti ret in posterū) id est nisi præuideret animus, se solum corpore manere & immortalē esse: aut præsagiret, vt pro C. Rabirio, Itaque quum multis alijs de causis virorum bonorum mentes diuinæ mihi atq̄ æternæ videntur esse, tum maxime q̄ optimi & sapientissimi cuiusq̄ animus ita præsenti in posterū, vt nihil nisi sempiternū spectare videatur.

Gloria.

Certe si nihil animus præsenti ret in posterum, & si quibus regionibus vitæ spatium circumscriptum est, iisdem omnes cogitationes terminaret suas, nec tantis se laboribus frangeret, neq̄ tot curis vigiliisq̄ angeretur, nec toties de vita ipsa dimicaret. Nunc insidet quædam in optimo quoque

Cum scriberet vitam
spatium
Laboribus frangi
Curis et vigiliis Ang
De vita Ipsa dimicare

virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis concitat
atq; admonet, non cū vitæ tempore esse dimittendam com-
memorationem nominis nostri, sed cū omni posteritate ad-
æquandam. An vero tam parui animi videamur esse omnes,
qui in republica, atq; in his vitæ periculis laboribusq; versa-
mur: vt cum vsq; ad extremum [†]spīritum, nullum tranquillū [†]spatium
atq; ociosum spīritum duxerimus, nobiscum simul moritura
omnia arbitremur? An cum statuas & imagines non animo-
rum simulacra, sed corporū, studiose multi summi homines
reliquerunt, consiliorum relinquere ac virtutum nostrarum
effigiem nonne multo malle debemus, summis ingeniis ex-
pressam & politā? Ego vero omnia, quæ gerebam, iam tum
in gerendo spargere me ac disseminare arbitrabar in orbis
terræ memoriam sempiternam. Hæc vero si a meo sensu post
mortem abfutura sunt, siue vt sapientissimi homines putaue-
runt, ad aliquam animi mei partem pertinebunt, nunc quidē
certe cogitatione quadam speq; delector. Quare conseruate
iudices hominem pudore eo, quem amicorum studiis videtis
comprobari, tum dignitate, tum etiam venustate: ingenio au-
tem tanto, quanto id conuenit existimari, quod summorum
hominum ingeniis expetitum esse videatis.

Animus
æternus,

†spatium

Relinquer. Imag.
Consiliorū Ac virtū
Summis Ingeniis
expressam ac politā
spargere ac disse-
minare. Ergo res post
in sempiterno tribu-
tione Memoria

In posterum) Id dicitur vsitatus a doctis: In futurum indocti dicunt se-
pius. Regionibus) id est terminis. Cogitationes terminaret suas) id est si
animus interiret vna cum corpore. Nec toties de vita ipsa dimicaret) Ani-
mus ipse non dimicat de vita, sed homo. Animū autē Cicero sepe appel-
lat hominē, sed qui sit in corpore. Qua de re fusius scripsimus in Cōmēta-
riis in Ciceronē de Senectute. Nunc insident quædā) Disputat de animæ
immortalitate, quod multis in locis facit, vt de amicitia, de senectute, de
Republica in libro Tusculanarum quæstionū primo. Tū enim multis Ro-
manorum hæc res incerta erat. Dimittendam) ab animo nostro. s. Nam
si animus cum corpore interiret, commemorationē nominis dimitteret,

Anima
triplex.

id est relinqueret. Summis ingeniis) poetarum scilicet. Quæ gerebam) quum in aliis magistratibus, tum maxime in Consulatu. A meo sensu) id est siue animo meo mortuo non sentiam. Vt sapientissimi) Vt Pythagoras reliquiq; magnæ Græciæ sapientes, & etiam Socrates, qui non tum hoc, tum illud vt in plerisq; sed idem dicebat semper animos hominum esse diuinos, iisq; quum e corpore excessissent, reditum in coelum patere: optimoq; & iustissimo cuiq; expeditissimum, vt ait Cicero de Amicitia. Ad aliquam animi mei partem) Plato vt ait Cicero in libro Tusculanarum questionum primo, triplicem finxit animã, cuius principatum, id est rationem in capite sicut in arce posuit, & duas partes superare voluit, irã & cupiditatem, quas locis suis disclusit, iram in pectore, cupiditatẽ subter præcordia locauit. Plato in lib. de Republica nono tres animę partes appellat: vnã qua homo discit, alteram qua irascitur, tertiam in qua vehemens cupiditas epularum, poculorum, venereorum pecuniæ est. Duas autem posteriores animæ partes interire cum corpore certũ est: remanet autem illa qua homo discit, in qua ratio inest. Cogitatione quadã) Quia cogito & spero animum esse immortalem, ad eumq; gloriam mearum rerum gestarũ pertinere. Quare conseruate iudices) Conclusio est per enumerationem, cui aliquid miserationis admixtum est. Amicorũ) Lucullorum, Metelli & meo. Tum etiam venustate) Si locus hic emendatus est, venustatem artis poetice intelligas, vt ante de Roscio dicebat: qui quum esset senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venustatẽ videbatur omnino mori non debuisse. Nec ad corpus venustatem hoc loco referre licet. Venustas enim muliebris pulchritudo est, vt ait Cicero in libro de Officiis primo. Senem autem Archiam defendit, quocirca nulla eius corporis venustas esse poterat. Ingenio autem tanto, repete videtis eum comprobari, aut hominem: tantum ingenium, id est tantam ad poeticam vim ingeniã, & quasi naturalem, quanto conuenit existimari. Legam libentius hoc loco quãtum vt sit quantum oportet id ingeniũ existimari &c. Nam si mensurę aut precii rationẽ hic haberet, dixisset quãti, non quanto, & ad hominem non respexisse patet per relatiũ quod, Summorũ hominum) Marii, Luculli, Metelli, Ciceronis. Maximum autẽ existimandum est ingenium id, quod his viris expeditum sit.

Causa vero eiusmodi, quæ beneficio legis, auctoritate municipii, testimonio Luculli, tabulis Metelli comprobetur. Quæ cum ita sint, petimus a vobis Iudices, si qua nõ modo humana, verum etiam diuina in tantis negociis commendatio debet esse: vt eum, qui vos, qui vestros Imperatores, qui populi Romani res gestas semper ornauit: qui etiam his recentibus

nostris, vestrisq; domesticis periculis æternum se testimoniū
 laudum daturum esse profitetur: isq; est eo numero, qui sem-
 per apud omnes sancti sunt habiti atq; dicti: sic in vestra ac-
 cipiatis fidem, vt humanitate vestra leuatus potius, q̃ acerbi-
 rate violatus esse videatur. Quę de causa pro mea consuetu-
 dine breuiter simpliciterq; dixi Iudices, ea confido probata
 esse omnibus: quę non fori iudicialiq; consuetudine, & de ho-
 minis ingenio, & communiter de ipsius studio locutus sum,
 ea Iudices a vobis spero esse in bonam partē accepta: ab eo,
 qui iudiciū exercet, certe scio.

Poetę san-
 cti.

Causa vero eiusmodi) sup. est, quę beneficio legis, Syllani & Carbonis.
 Municipii) Heracleę, vnde Legati huius iudicii causa cum mandatis, &
 cum publico testimonio venerunt, qui Archiam ascriptum, ciuem Hera-
 cliensem dicunt. Luculli) qui se non opinari sed scire, non audiuisse sed
 vidisse, non interfuisse sed egisse dicit. Tabulis Metelli) In quib; nullā li-
 turā in nomen A. Licinii videtis. De causa) Archiæ, defendendo eam,
 & quę ab accusatore obiecta sunt refutando, vt soleo aliis in causis facere.
 Quę ferme a me) Melius in aliis codicibus scriptum est, quę nō fori. vt
 ea sententia sit, quę locutus sum non fori iudicialiq; cōsuetudine &c. Po-
 stulauerat enim a iudicibus, vt paterentur eum vtī prope nouo quodam
 & inusitato genere dicēdi. Communiter) Locum enim communem tra-
 stauit de studio poetico. Ab eo qui iudiciū exercet) id est a Prętore, qui
 huic iudicio pręest. Certescio) in bonam partem accepta.

FINIS.

Sub prelo Iodoci Badii Ascensii, cui rogatu D. Syluii com-
 cessum est quod pręmissimus Priuilegium.

Gr.
Porellans